

Op een kier...

Verborgen erfgoed in Vlaams-Brabant

Monumenten zetten hun deuren 'op een kier'

ZONDAG 19 APRIL / 17 MEI / 21 JUNI / 19 JULI VAN 14 TOT 18 UUR*

* Toch enkele uitzonderingen op die regel.

Door hun functie of lokale omstandigheden kunnen een aantal monumenten hun deuren niet volgens dat schema openstellen. In de brochure zijn de afwijkingen op deze regel bij elk monument vermeld. Hou daarmee rekening bij de planning van uw uitstap.
Behalve de Plantentuin in Meise, zijn alle monumenten gratis toegankelijk.

2	Voorwoord
De valleien van Voer en Dijle ten zuidwesten van Leuven	
Bertem	
4	Sint-Pieterskerk
4	Sint-Bartholomeuskerk / Korbeek-Dijle
5	Sint-Lambertuskerk / Leefdaal
5	Sint-Veronakapel / Leefdaal
Tervuren	
5	Sint-Pauluskerk / Vossem
4	Sint-Catharinakerk / Duisburg
De streek tussen Velpe en Gete	
Bierbeek	
7	Sint-Hilariuskerk
7	Universitair psychiatrisch centrum Sint-Kamillus
Boutersem	
12	Onze-Lieve-Vrouwekerk / Verrijck
12	Kasteelpark Kwabeek / Verrijck
Glabbek	
12	Sint-Catharinakerk / Zuurbemde
Hoegaarden	
8	Sint-Gorgoniuskerk
9	Sint-Rochuskapel
9	Voormalige orangerie Sint-Janscollege / Meldert
9	Sint-Ermelindiskapel / Meldert
Landen	
9	Sint-Maria-Magdalenakerk / Neerlanden
Linter	
10	Sint-Pieterskerk / Orsmaal
10	Hof ten Steen / Orsmaal
10	'Tegelmuseum'/Orsmaal
Tienen	
11	Sint-Germainstoren / Tienen
11	Kapel Onze-Lieve-Vrouw ten Steen / Grimde
8	Kerk H. Zaligmaker / Hakendover
Pajottenland	
Bever	
14	Rosario
14	Sint-Martinuskerk
Galmaarden	
17	Sint-Pauluskerk / Vollezele
17	Museum van het Belgisch trekpaard / Vollezele
Herne	
14	Sint-Pieter- en Pauluskerk / Herne
15	Onze-Lieve-Vrouwekerk / Kokejane
15	Sint-Niklaaskerk / Herfelingen
16	Sint-Pieterskerk / Sint-Pieters-Kapelle
Lennik	
16	Sint-Martinuskerk / Sint-Martens-Lennik
Roosdaal	
15	Onze-Lieve-Vrouwekerk / O.-L.-Vrouw-Lombeek
16	Sint-Martinuskerk / Strijtem
Brabantse Kouters	
Londerzeel	
20	Calvariebergkapel / Londerzeel
20	Kasteelpark Drijtoren / Londerzeel
Meise	
21	Sint-Martinuskerk / Meise
20	Voormalige pastorie / Meise
21	Nationale Plantentuin van België / Meise
19	Sint-Kwintenskerk / Imde
19	Boskapel / Imde
21	Sint-Stefanuskerk / Oppem
22	Sint-Brixiuskerk / Sint-Brixius-Rode
Merchtem	
19	Sint-Gudulakerk / Hamme
22	Sint-Jan-de-Doperkerk / Ossel

Voorwoord

Vorig jaar startte de provincie Vlaams-Brabant met het project 'Op een kier. Verborgen erfgoed in Vlaams-Brabant'. Monumenten die niet of nauwelijks toegankelijk zijn voor cultuurtoeristisch bezoek werden voor een geïnteresseerd publiek opengesteld op enkele vaste dagen. Uiteraard moest het gaan om monumenten met een zekere charme, met een interieur dat uitstraling heeft op architecturaal of kunsthistorisch vlak.

Het succes van dit cultuurtoeristisch project, opgestart 'Tussen Velpe en Gete' in het Hageland en in 'Hartje Pajottenland', is bepalend geweest om het voort te zetten en uit te breiden.

De tweede editie van 'Op een kier' start op zondag 19 april en loopt dan verder op de derde zondag van mei, juni en juli.

De meeste monumenten die in 2008 in dit project zijn gestapt, staan opnieuw in de brochure. De eigenaars en beheerders vinden dit project een interessante formule om hun waardevol bouwkundig en kunsthistorisch patrimonium voor een breed publiek toegankelijk te stellen.

Dit jaar hebben verschillende nieuwe beheerders en eigenaars van monumenten, in samenwerking met de betrokken gemeenten, positief gereageerd op het voorstel van de provincie om zich bij het project aan te sluiten. Zo zetten in 2009 ook monumenten in de valleien van Voer en Dijle ten zuidwesten van Leuven, in de Pajottenlandse Markvallei en in de Brabantse Kouters hun deur 'op een kier'.

In deze brochure vindt u niet minder dan 43 erfgoed-sites die voor u hun deur openen. Dat kon alleen maar gerealiseerd worden dankzij de medewerking van de eigenaars en beheerders van de sites en van de talrijke vrijwilligers die u verwelkomen en u eventueel ook een woordje toelichting geven tijdens uw bezoek.

In verschillende sites staan ook rondleidingen op het programma, in enkele ook een concert.

We zijn al deze mensen, ook in naam van alle toekomstige bezoekers, bijzonder dankbaar voor hun inzet.

Een bezoek aan de meeste monumenten kunt u eventueel combineren met een dorpswandeling of een fietstocht in de streek. De meeste sites liggen immers langs een wandeling, fietsroute of fietsroutenetwerk, bewegwijzerd door Toerisme Vlaams-Brabant.

We wensen u een aangename uitstap in Vlaams-Brabant langsheen zijn 'verborgene' erfgoed.

Monique Swinnen, gedeputeerde voor toerisme.
Tom Troch, gedeputeerde voor cultuur.

Romaanse kerken

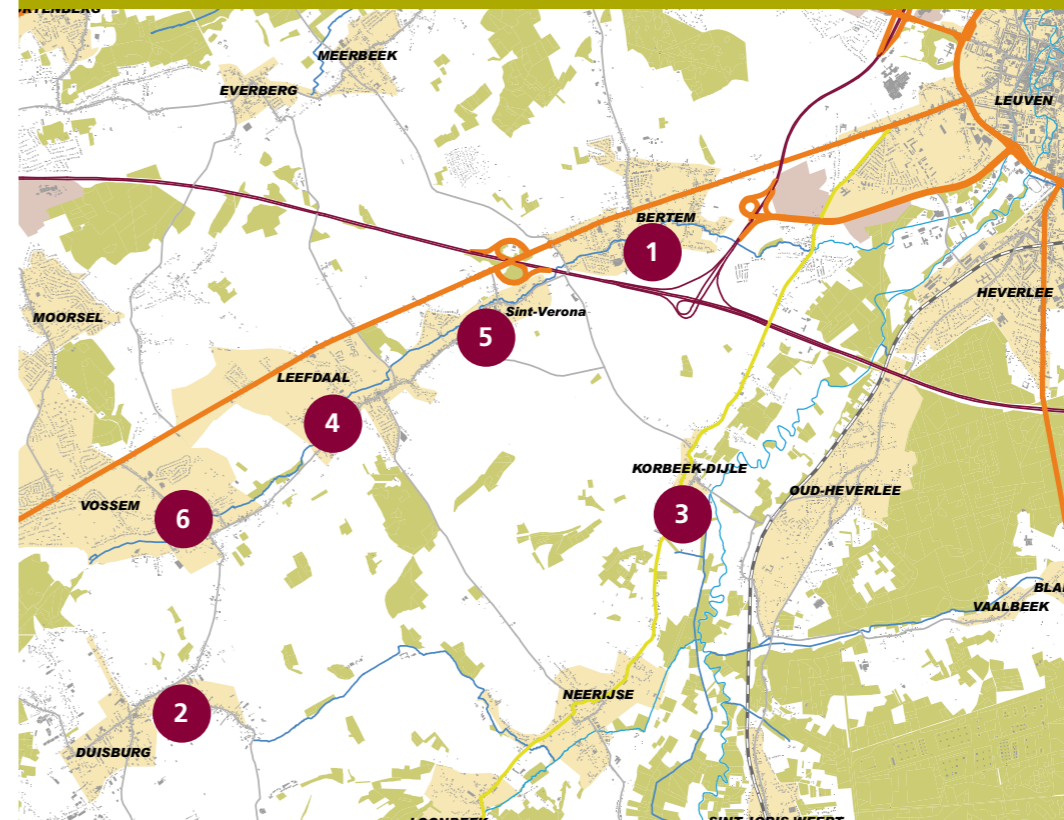
Gebouwd, verbouwd, gerestaureerd, gereconstrueerd.

In de Voervallei, ten zuidwesten van Leuven, zijn heel wat kerken bewaard uit de vroege middeleeuwen. De meeste dragen nog sporen van hun oorspronkelijke romaanse bouwwijze en de bijhorende kenmerken. Soms zijn het inderdaad maar sporen, zoals dichtgemetselde rondboogvensters of onderdelen van de toren, want die was zeer stevig en massief, een veilige schuilplaats bij onheil. De meeste van die romaanse kerken ondergingen echter heel wat verbouwingen: vergroot om het groeiend aantal parochianen te kunnen opvangen, heropgebouwd omdat ze bouwvallig waren of getroffen waren door brand of plundering. Bij hun heropbouw en/of vergroting werd geen rekening gehouden met het oorspronkelijk bouwconcept, dat overigens beschouwd werd als voorbijgestreefd. Er werd eigentijds gebouwd: in de 15de en 16de eeuw in gotische stijl, in de 18de eeuw classicistisch. De Sint-Lambertuskerk in Leefdaal is een mooi voorbeeld van een dergelijke evolutie.

In de 19de eeuw greep men bij verbouwingen en heropbouw soms terug naar de oorspronkelijke architectuur van het gebouw, maar dan in een 'eigentijds' kleedje: Korbeek-Dijle kreeg bijvoorbeeld een neo-romaanse kerk.

Vorige eeuw – toen een aantal Voerkerken dringend aan restauratie toe was – werd in bepaalde kerken getracht de oorspronkelijk romaanse architectuur te herstellen, door restauratie en door reconstructie op basis van archeologisch onderzoek, bv. de Sint-Veronakapel in Leefdaal.

Net zoals de architectuur evolueerden de decoratie en het meubilair van de kerken mee met de mode en de noden van de tijd: zo bleven in Vossem en Duisburg enkele fragmenten van muurschilderingen en in Korbeek-Dijle een altaarretabel in gotische stijl bewaard. Zoals u in de kerk van Leefdaal vaststellen had de Contra-Reformatie vanaf het einde van de 16de eeuw de oprichting van heel wat barok-altaren tot gevolg.

Alle monumenten bevinden zich op het fietsknooppuntennetwerk Dijleland dat door Toerisme Vlaams-Brabant werd uitgestippeld en bewegwijzerd. Kaart van dit netwerk tegen 5,00 euro te verkrijgen bij de toeristische diensten of via mediatheek.vlaamsbrabant.be/toerisme

1. Bertem | Sint-Pietersbandenkerk

Groenendaalstraat

In heel wat publicaties wordt deze kerk beschouwd als één van de mooiste en stijlzuivere getuigen van de romaanse bouwkunst uit het begin van de 11de eeuw in het toenmalige Brabant. Haar toren werd verhoogd in de eerste helft van de 13de eeuw en ook later onderging de kerk nog wat verbouwingen. De meeste daarvan werden echter ongedaan gemaakt tijdens een restauratie in 1935-1936.

>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Gepolychromeerd beeld *Maria met Jezuskind*, behorend tot het beeldtype van de *Sedes sapientiae*, voorstelling van Maria als 'zetel van de Wijsheid' (12de eeuw).
- Verguld schrijn met relik van Sint-Elooi (1713).
- Laatgotisch triomfkruis (16de eeuw).
- Neoclassicistische grafkapel (ca. 1830) in de oksel van toren en noordelijke zijbeuk.

>> OPGELET!

Aangepaste bezoeken: Elke derde zondag van de maand, dit jaar dus op de 'Op een kier'-zondagen, is het in de Sint-Pietersparochie van Bertem traditie dat die dag de nieuwgeborenen worden gedoopt. Vandaar dat de kerk voor cultuurtoeristisch bezoek enkel toegankelijk is vanaf 16 uur. Hou daarmee rekening in de planning van uw uitstap.

Wegenwerken: In het dorpscentrum van Bertem hebben ingrijpende rioleringswerken plaats, waardoor de kerk moeilijk bereikbaar is. De kerk bereikt u met de auto vanaf de Tervuursesteenweg (N 3) best via de Jozef Ginisstraat, de Ferdinand Vanlaerstraat en de Egenhovenstraat; vanuit de wijk Egenhoven in Heverlee via de Dooleegstraat en de Egenhovenstraat.

>> EXTRA

Elke 'Op een kier'-zondag kunt u om 16 uur deelnemen aan een rondleiding met gids.

2. Duisburg (Tervuren) | Sint-Catharinakerk

Kerkplein

Wie aandachtig de onderbouw van de toren bekijkt, vindt ongetwijfeld enkele romaanse architectuursporen. Silhouet en architecturale vormgeving van de kerk illustreren het daaropvolgende bouwverhaal: ca. 1263, bouw van het gotische koor; in de eerste helft van de 15de eeuw gevolgd door een lagere gotische kruisbeuk; tussen 1626 en 1628 verhoging van de toren; nog later – over het tijdstip bestaat discussie – de verbouwing van het schip.

>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Muurschilderingen (deels fragmenten), waarschijnlijk aangebracht rond 1400.
- Rijzig koor, waarvan een boogfries en de 'piscina' (reinigingsbekken) rijkelijk versierd zijn met (gerestaureerd) beeldhouwwerk.

3. Korbeek-Dijle (Bertem) | Sint-Bartholomeuskerk

Neoromaans gebouw, opgericht in 1860 nadat de vorige kerk was afgebrand. De ontwerper is provinciaal architect Alexander Van Arenbergh.

>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Laatgotisch altaarretabel (1522) waarvan de gebeeldhouwde taferelen en geschilderde zijluiken het leven van de heilige Stefanus uitbeelden.

>> EXTRA

Elke 'Op een kier'-zondag kunt u om 14 uur deelnemen aan een rondleiding met gids.

>> Ruwaalwandeling (6 km)

4. Leefdaal (Bertem) | Sint-Lambertuskerk

Dorpsstraat

Deze kerk overspant zo'n vijf eeuwen bouwbedrijvigheid, waardoor ze diverse stijlen vertoont. Van de romaanse kerk bleven alleen enkele muurfragmenten over en de onderbouw van de toren; het bovenste gedeelte - met uurwerkplaat - is 17de-eeuws. Het gotische koor uit de 16de eeuw heeft een zeer mooi netgewelf. In dezelfde periode werd ook de middenbeuk verbouwd. De zijbeuken tenslotte werden in de 18de eeuw verbouwd en verlengd in classicistische stijl.

>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Barok hoofdaltaar met schilderij *De bekering van Sint-Hubertus* van Gaspard de Crayer (1662).
- Familiegraf met Calvarietafereel tegen de koorsluiting aan de buitenkant (18de eeuw).
- Renaissancezuil in de middenbeuk.

>> EXTRA

Op de 'Op een kier'-zondagen 19 april en 21 juni kunt u om 15 uur deelnemen aan een rondleiding met gids, gevolgd door een begeleide wandeling naar het kasteelpark.

>> Sint-Veronawandeling (6,5 km)

5. Leefdaal (Bertem) | Sint-Veronakerk

Kapellestraat

Haar oorsprong gaat terug tot het begin van de 10de eeuw. Ze was toen een parochiekerk, toegewijd aan het H. Kruis. Het oorspronkelijke zaalkerkje is later uitgebreid met een koortje, een westertoren en zijbeuken. Vanaf de 15de eeuw verloor de parochie aan belang. In 1773 zijn de zijbeuken gesloopt, maar bij de restauratie in 1951 opnieuw opgebouwd. Volgens een middeleeuwse legende zou in het kerkje een heilige begraven zijn: Sint-Verona, naar de oorspronkelijke naam van de parochie 'Veronenberg'. De Kerk heeft altijd getwijfeld aan de waarheid van de legende. Tevergeefs. Tot in het midden van de vorige eeuw kende de plaats een intense Veronaverering.

>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Gotisch muurtabernakel (begin 16de eeuw).
- Stenen sarcofaag.

>> EXTRA

Op de 'Op een kier'-zondagen 17 mei en 19 juli kunt u om 15 uur deelnemen aan een rondleiding.

6. Vossem (Tervuren) | Sint-Pauluskerk

Dorpsplein

De romaanse bouwkenmerken zijn in deze kerk nog aanwezig in de onderbouw van de toren en in het koor, die dateren uit het einde van de 12de of het begin van de 13de eeuw. Op de drempel van de 17de naar de 18de eeuw (1699) werd de vernieuwing van het gebouw aangevat met de verhoging van de toren, later de verhoging van de zijbeuken en de bouw van een sacristie tegen de zuidkant van het koor.

>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Resten van romaanse en gotische muurschilderingen in het koor in combinatie met een fries van portretschilderingen, aangebracht na de restauratie in 1997. De Sint-Pauluskerk kreeg hiervoor in 1998 de Prijs Monumentenzorg van de provincie Vlaams-Brabant.
- 15de-eeuwse credensnis (nis waarin het vaatwerk werd klaar gezet voor de eucharistieviering).

Ter genezing van..... Torens.....

Dit zijn mogelijke thema's om uw 'Op een kier'-uitstap in te vullen in dit deel van Vlaams-Brabant, waar het Hageland eindigt en Haspengouw begint, of omgekeerd!

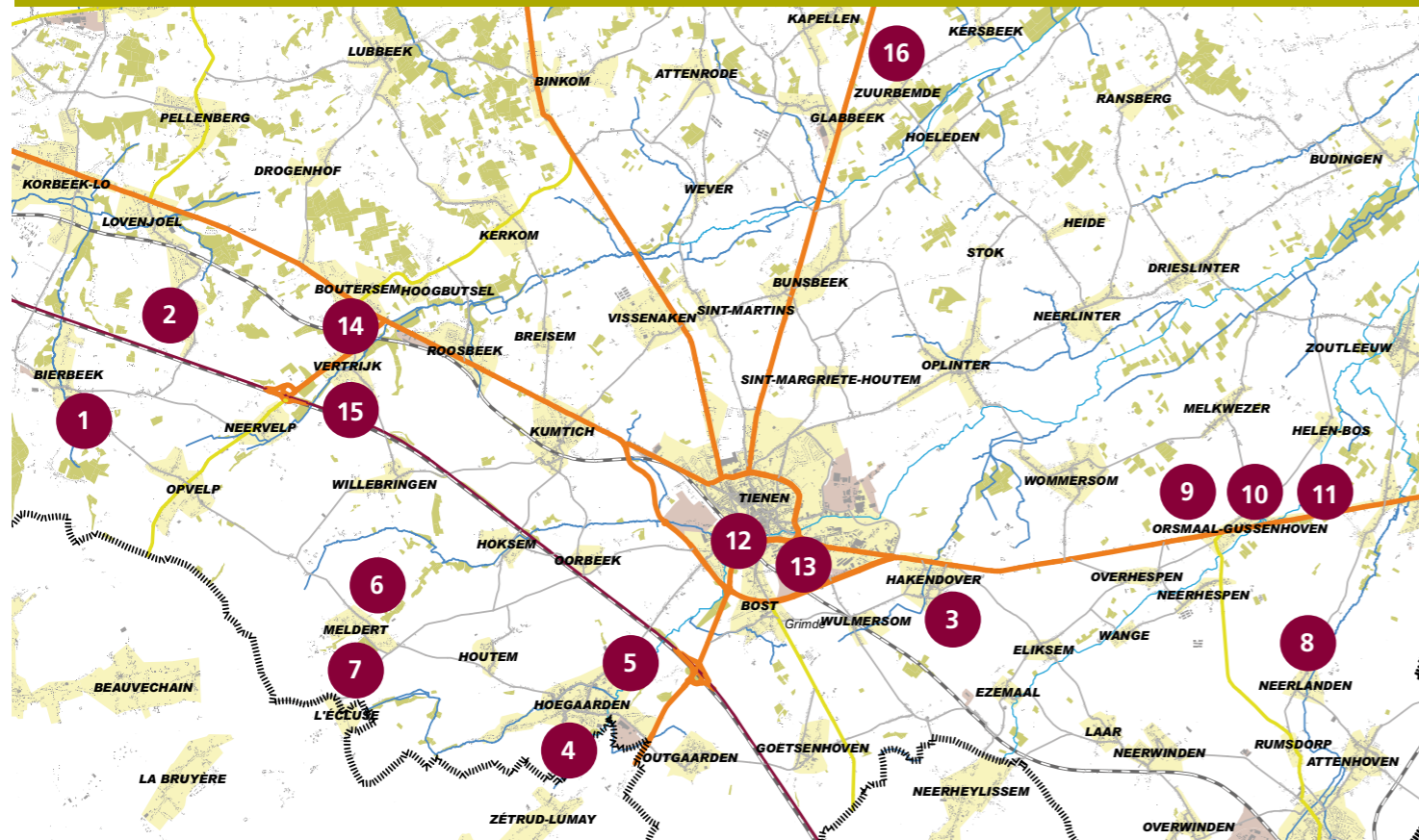
In heel wat van de opengestelde kerken werd of wordt immers een heilige aangeroepen ter genezing van allerlei ziekten of kwaaltjes. In Verrijck bad men tot de heilige Lucia tegen keelpijn, om te genezen van hoofdpijn zette men een ijzeren kroon op het hoofd bij het Sint-Maurusaltaar in de kapel van Grimde, water uit de Sint-Ermelindisbron in Meldert was helend voor oogkwalen. Sint-Rochus bood in zijn kapel te Hoegaarden bescherming tegen de pest.

Naast (psychiatrische) gezondheidszorg behoort onderwijs tot de kerntaken van de congregatie 'Broeders

van Liefde' en dit vanaf haar stichting in 1807. De site van het psychiatrisch centrum Sint-Kamillus in Bierbeek (1932) getuigt in zijn architectuur van een nieuwe aanpak in de toenmalige psychiatrische zorgverstreking.

Torens treft u 'Tussen Velpe en Gete' aan in zowat alle formaten, vormen en stijlen: sterke romaanse torens, zoals die van de kerken in Bierbeek en Verrijck; bekroond met een elegant klokvormig dak, zoals die van de Sint-Gorgoniuskerk in Hoegaarden of van het reeds vermelde centrum Sint-Kamillus, eigenlijk een watertoren. De meest indrukwekkende toren uit de streek – die van de Sint-Germanuskerk in Tienen – kunt u ook beklimmen en... meteen kunt u van dichtbij de beiaard bekijken.

Van een aparte soort is de sacramentstoren in de kerk van Zuurbemde, een pareltje van renaissancekunst.

**fiets
tip**

Op een paar na, bevinden alle monumenten zich op het fietsknooppuntennetwerk Hageland dat door Toerisme Vlaams-Brabant werd uitgestippeld en bewegwijzerd. Kaart van dit netwerk tegen 5,00 euro te verkrijgen bij de toeristische diensten of via mediatheek.vlaamsbrabant.be/toerisme

1. Bierbeek | Sint-Hilariuskerk

Dorpscentrum

Romaanse kerk uit de tweede helft van de 12de eeuw die later diverse verbouwingen onderging. Het duidelijkst valt dat op in de bakstenen verhoging (1784) van de 13de-eeuwse toren en bij het classicistische portaal en raam dat er toen eveneens aangebracht werd. De zijbeuken werden verbreed in 1770-1771. In de eerste helft van de 20ste eeuw werden zowel de kruisbeuk als de zijbeuken volgens het oorspronkelijke grondplan gerestaureerd.

>> **ZEKER TE BEKIJKEN**

- Enkele mooie grafzerken (16de en 17de eeuw).
- Barokke biechtstoelen (1684).
- Pas gerestaureerd orgel van de Luikenaar Robustelly(1774).
- Neoromaanse glasramen (begin 20ste eeuw).

>> Schavaaiwandeling (7,7 km)

2. Bierbeek | Sint-Kamillusinstituut

Krijkelberg 1

Met zijn 50 meter hoge (water)toren beheerst het administratief gebouw de uitgestrekte site van het universitair psychiatrisch centrum Sint-Kamillus. Deze site – bestaande uit verblijfs- en verpleegpaviljoenen, symmetrisch gerangschikt rond een kapel en omgeven door parktuinen – is een ontwerp van architect Alphonse Van de Vijver. De aanleg getuigt van een nieuwe aanpak die op het einde van de 19de eeuw ingang vond in de psychiatrische verzorging. De gebouwen zijn opgetrokken in een mengstijl van neorenaissance en barok.

>> **ZEKER TE BEKIJKEN**

- Inkomhal in het administratief gebouw, met o.m. een maquette van de site.
- Kleurrijke glasramen in de kapel.

>> Sint-Kamilluswandeling (9 km) (sluit aan bij ingang van domein)

3. Hakendover (Tienen) | Kerk van de Goddelijke Zaligmaker *Dorpscentrum*

Einde 7de eeuw: drie godvruchtige vrouwen beslissen in Hakendover een kerk te bouwen ter ere van Christus, de Zaligmaker. Tot tweemaal toe wordt de bouwverf vernietigd. Op de 13de dag na de feestdag van Driekoningen wijst een engel hen de uitverkoren bouwplek aan. Dertien werklieden bouwen aan de kerk, maar wanneer hun loon uitbetaald wordt, dagen er slechts twaalf op... de dertiende arbeider was de Zaligmaker zelf. In die legende vindt trouwens het 'Dertienmaal' zijn oorsprong, een gebedstocht waarbij dertien maal heen en terug gestapt wordt naar de kapel van O.-L.-Vrouw ten Steen in het nabijgelegen Grimde.

De huidige kerk is het resultaat van diverse bouwcampagnes, te situeren tussen de 12de en 18de eeuw en herkenbaar aan de diverse bouwstijlen: van romaans over gotiek tot classicisme. Als kerk met een rijke bedevaartsgeschiedenis, bezit ze een mooie collectie kunstwerken. Het belangrijkste is ongetwijfeld het altaarretabel uit het begin van de 15de eeuw waarop de kerklegende is uitgebeeld.

>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Altaarretabel waarop de bouwlegende van de kerk is afgebeeld (eerste kwart 15de eeuw). Verschillende taferelen zijn reconstructies op basis van afgietsels, nadat de beelden in 1978 werden geroofd.
- Processiebeeld van de H. Zaligmaker (16de eeuw).
- Beeld *Onze-Lieve-Vrouw met Kind*.
- Triomfkruis (16de eeuw)

>> OPGELET! AANGEPASTE BEZOEKUREN

De kerk van Hakendover is niet toegankelijk op zondag 19 april, de eerste 'Op een kier'-zondag.

>> Bedevaarderswandeling (8,5 km)

4. Hoegaarden | Sint-Gorgoniuskerk

Gemeenteplein / Houtmarkt

Deze kerk is ontworpen door de Leuvense architect J.A. Hustin en werd in 1759 voltooid. Zowel de architectuur als het stucwerk binnenin zijn in rococostijl. De toren is ingericht als 'pronkkamer' voor enkele bijzondere kunstwerken.

>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Barok koorgestoelte, afkomstig van de abdij van Opheylissem.
- Beeld *Christus op de palmezel* (16de eeuw).
- Beeld *Christus op de koude steen* (16de eeuw).
- Koorlessenaar (16de eeuw).
- Gotische doopvont (14de eeuw)

>> Dorps- en kapellenwandeling (9 km)

5. Hoegaarden | Sint-Rochuskapel

Kloosterstraat 22

Kapel, ingewijd in 1772 en deel uitmakend van het toenmalige Beggaardenklooster. Exterieur en interieur in laatbarokke stijl. Sinds 1820 is het klooster bewoond door een zustercongregatie. Het naastliggende schoolgebouw 'Mariadal' dateert van 1922 en is opgetrokken in neostijl.

>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Geheel van altaren, meubilair en muurlambrisering in Lodewijk XVI-stijl.

6. Meldert (Hoegaarden) | Sint-Ermelindiskapel

Dorpscentrum, naast de Sint-Ermelindiskerk

Barokke kapel van 1629, gebouwd door de toenmalige dorpsheer Jacob d'Oyenbrugge, op de plaats van een oudere bidplaats waar volgens de overlevering de heilige Ermelindis begraven werd. De decoratie van altaar en muren staat volledig in het teken van de volksheligen.

>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Mausoleum van de H. Ermelindis (1649).
- Vier taferelen uit het leven van Ermelindis in halfverheven beeldhouwwerk (midden 17de eeuw).

>> Mene- en Jordaanwandeling (9 km)

7. Meldert (Hoegaarden) | Orangerie Sint-Janscollege

Waversesteenweg 1 (weg naar Sluizen)

In een groot park- en natuurgebied, pal op de provinciegrens, bevindt zich sinds 1957 het Sint-Janscollege. Het is gedeeltelijk ondergebracht in een 19de-eeuws neogotisch kasteel en zijn bijgebouwen. Eén van die bijgebouwen, een voormalige orangerie, ontworpen door architect Hendrik Beyaert, wordt opengesteld. U krijgt er tijdens uw bezoek een korte powerpointvoorstelling over de geschiedenis van de kasteelsite.

8. Neerlanden (Landen) | Sint-Maria-Magdalena-kerk

Wanneer in het midden van de 17de eeuw het koor van de oude kerk vervangen werd, dan gebeurde dat nog in laatgotische stijl. Er werd tevens een sacristie, met verdieping, tegenaan gebouwd. Zo'n honderd jaar later kwamen de vernieuwing van het schip en de toren aan de beurt. De Sint-Gertrudisabdij in Leuven, van wie de parochie en de heerlijkheid Neerlanden afhing, gaf nu de voorkeur aan de toen modieuze classicistische bouwstijl.

>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Paneelschildering *Sint-Anna-ten-Drieën* (begin 15de eeuw).
- Marmeren beeld *Maria Magdalena in de woestijn*, toegeschreven aan een atelier 'uit de omgeving' van Hiëronymus Duquesnoy de Jonge (midden 17de eeuw).
- Schilderij *Golgotha* (1767) van Pieter Jozef Verhaghen.

>> Panbruggewandeling (10,5 km)

9. Orsmaal (Linter) | Hof ten Steen

Helen-Bosstraat 30. Het domein is toegankelijk via een poortje tegenover de ingang van de kerk.

In de middeleeuwen was dit de omwalde burcht van de heerlijkheid Orsmaal. Heropgebouwd in de 17de eeuw, werd ze na een brand in 1868 verbouwd tot hoeve. Een van de burchttorens bleef gedeeltelijk bewaard. Een gedeelte – de grote stallen – kregen een nieuwe bestemming als feest- en vergaderzalen. Dat gedeelte zet zijn deur open tijdens 'Op een kier'.

>> OPGELET!

Hof ten Steen is niet toegankelijk op zondag 19 april, de eerste 'Op een kier'-zondag. Mogelijk komen er, na publicatie van deze brochure, ook nog boekingen voor feesten toe voor de andere 'Op een kier'-zondagen. Meer info: www.vlaamsbrabant.be/kier

10. Orsmaal (Linter) | Sint-Pieterskerk

3de Regiment Lancierstraat

Classicistische kerk van 1765, opgetrokken in baksteen met hoekkettingen en vensteromlijstingen in kalkzandsteen.

>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Koorgestoelte, afkomstig uit de abdij Maagdendaal in Oplinter (18de eeuw).
- Orgel, toegeschreven aan orgelbouwer J.B. Forceville (18de eeuw).
- Koorbaldakijn (1817).

>> EXTRA

Tijdens de vier 'Op een kier'-zondagen verzorgt kerkorganiste Heleen Coosemans tussen 14 en 18 uur korte orgelconcertjes.

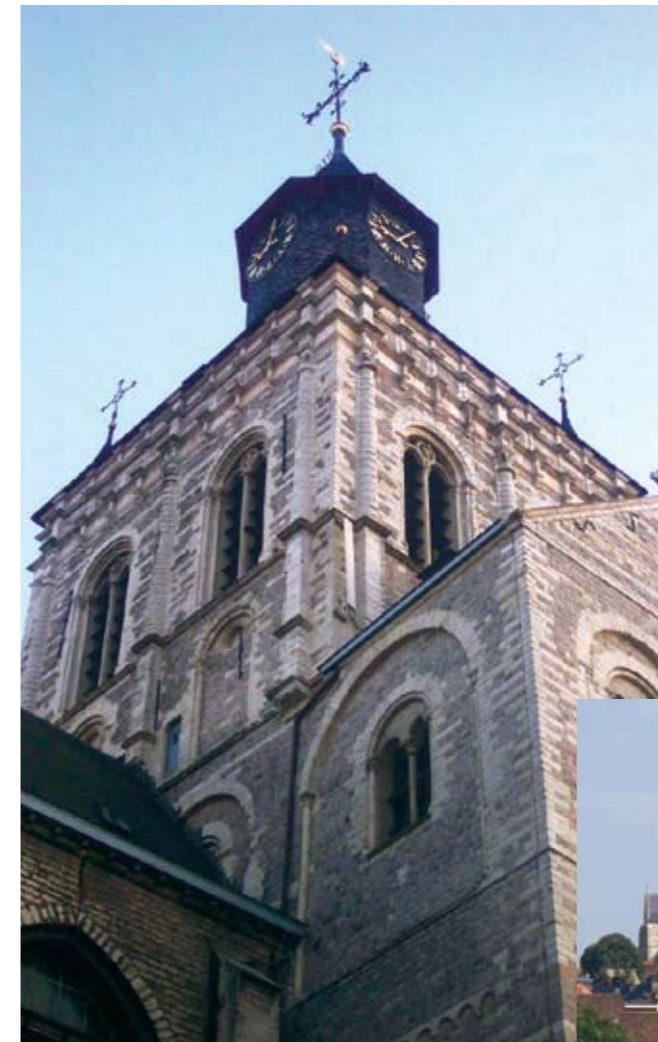
>> Kleine Getewandeling (8,5 km)

11. Orsmaal (Linter) | 'Tegelmuseum'

Sint-Truidensesteenweg 221

'Amfora' is een antiekzaak, gespecialiseerd in oude vloer- en wandtegels. De meeste daarvan zijn te koop, maar verschillende muurdecoraties en vloerfragmenten staan ook te kijk in een 'tegelmuseum': een unieke tegelverzameling uit de 'Belle-Epoque' (1880-1914).

12. Tienen | Toren van de Sint-Germanuskerk *Veemarkt*

Aan de Veemarkt, het eerste middeleeuwse marktplein van Tienen, staat de Sint-Germanuskerk. Door de opeenvolgende vergrotingen, verbouwingen en restauraties evolueerde dit oorspronkelijk klein abdijkerkje uit de 9de eeuw naar een kapittelkerk. Van de romaanse kerk uit de 12de-13de eeuw bleef de westbouw gedeeltelijk bewaard. In het midden van de 16de eeuw verdwenen de twee weststorens gedeeltelijk en werden vervangen door één monumentale klokkentoren. Deze toren werd op zijn beurt in 1713 bekroond met een barokke spits. Op de tweede verdieping ervan treft u, na het beklimmen van een stenen spiltrap en een houten steektrap, het aandrijfmechanisme van de uurklok en van de beiaard aan. Een raam biedt een mooi gezicht over de stad. Nog een verdieping hoger hangen de luiddokken en de beiaard. De originele beiaard van Wilhelm Witlockx (1723) werd met nieuwe klokken uitgebreid. Hij telt 54 klokken en is daarmee één van de grootste beiaarden van het land.

>> RONDLEIDINGEN

Rondleidingen met een gids om 14, 15.30 en 17 uur.

U moet vooraf reserveren bij de dienst toerisme van Tienen via: telefoon 016-80 56 86 of e-mailadres: toerisme.tienen@skynet.be.

Reserveren kan tot donderdag 15.30 uur vóór de betrokken 'Op een kier'-zondag.

13. Tienen | Kapel Onze-Lieve-Vrouw ten Steen *Onze-Lieve-Vrouw ten Steenstraat in de wijk Grimde*

In de Tiense wijk Grimde, nu geprangd tussen de Sint-Truidensesteenweg en de zuidelijke stadsring, staat de kapel van Onze-Lieve-Vrouw ten Steen. De kapel werd ingewijd in 1331 en was oorspronkelijk toegewijd aan Sint-Maurus, patroon van de leproserie die hier gevestigd was. Diverse malen verbouwd en vergroot, kreeg de kapel in 1699 haar huidige vorm. Nog steeds wordt Sint-Maurus er vereerd en aanroepen, in het bijzonder tegen hoofdpijn. De bedevaarders zetten daarbij tijdens hun gebed een ijzeren kroon op het hoofd. Tussen deze kapel en de kerk van de H. Zaligmaker in Hakendover wordt jaarlijks de bedevaart 'Dertienmaal' afgelegd.

>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Schilderij *De 14 provoosten van het Broederschap van Sint-Maurus*.
- Sint-Maurusaltaar met ijzeren kronen.

14. Verrijck (Boutersem) | Kerk Onze-Lieve-Vrouw-ten-Hemelopgenomen

Roosbeekstraat

De bouwgeschiedenis van de huidige kerk is duidelijk af te lezen uit haar opvallend silhouet: een romaanse toren (12de eeuw), een gotisch koor en kruisbeuk (15de en 16de eeuw) en een classicistisch schip (18de eeuw). Reeds in de 14de eeuw ontstond hier een cultus rond de heilige Lucia. Aan de noordkant van het kerkhof, naast de pastorie, leidt een weggetje naar de Luciakapel (1796) met bron naast de Velpe.

>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Barok hoofdaltaar (1635) met schilderij *Onze-Lieve-Vrouw-ten-Hemelopgenomen*.
- Barokke zijaltaren (1650 en 1653), toegewijd aan Catharina van Alexandrië en Lucia van Syracuse.
- Preekstoel (eerste helft 18de eeuw).
- Gepolychromeerd beeld *H. Lucia* (15de eeuw).

15. Verrijck (Boutersem) | Kasteelpark

Neervelpstraat 11

Rond het kasteel van Kwabeek – thans het gemeentehuis van Boutersem – strekt zich een park uit van 6 ha met kanaalvijver, een kruidentuintje, enkele merkwaardige bomen en een ijskelder.

>> RONDLEIDINGEN

- Tijdens de 'Op een kier'-zondagen heeft, telkens om 15 uur, een begeleide wandeling plaats die ongeveer 45' duurt.
- Afspraak met de gids bij de ingang van het kasteel-gemeentehuis.

16. Zuurbemde (Glabbeek) | Sint-Catharinakerk

Bidplaats, oorspronkelijk bestaande uit een koor en een dwarsbeuk, opgetrokken in de eerste helft van de 16de eeuw. In 1863-1864 werd ze uitgebreid met een schip en een westertoren tot een 'traditioneel' kruisvormig kerkgebouw.

>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Sacramentstoren (1557) in renaissancestijl, toegeschreven aan Cornelis Floris de Vriendt, die ook de beroemde sacramentstoren in Zoutleeuw ontwierp.
- Diverse beelden van volksheiligen (16de-17de eeuw).
- Schilderij *Sint-Sulpitius wekt verdrinken kind tot leven* (1792) van Pieter-Jozef Verhaghen.

>> EXTRA

Aan de zuidkant van de kerk leidt een veldweg u naar de Velpevallei. Aan een weide gekomen, neemt u rechts en via een 'zig-zag'-toegang komt u op het terrein van het 19de-eeuwse kasteel de la Coste, nu het rusthuis 'Arcadia'. In het park bevindt zich nog een ijskelder. Uitleg daarover op een bijhorend infobord.

- >> Glazuurwandeling (10 km))

Vijf eeuwen religieuze kunst.

De monumenten in het Pajottenland die deelnemen aan 'Op een kier' laten u kennis maken met diverse kunstvormen en stijlrichtingen, gesitueerd tussen de 15de en het midden van de 20ste eeuw: vooral schilderkunst, beeldhouw- en beeldsnij kunst. Vermits het vooral kerken zijn die hun deuren openen, gaat het uiteraard om religieuze, christelijke kunst.

De beeldhouwkunst is vanzelfsprekend ruim vertegenwoordigd met tientallen heiligenbeelden: sommige getuigen van hoog artistiek vakmanschap, andere van een ontroerende volkse eenvoud. Hèt topstuk van de beeld- en houtsnij kunst is ongetwijfeld het Mariaretabel in Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek, daterend uit het begin van de 16de eeuw.

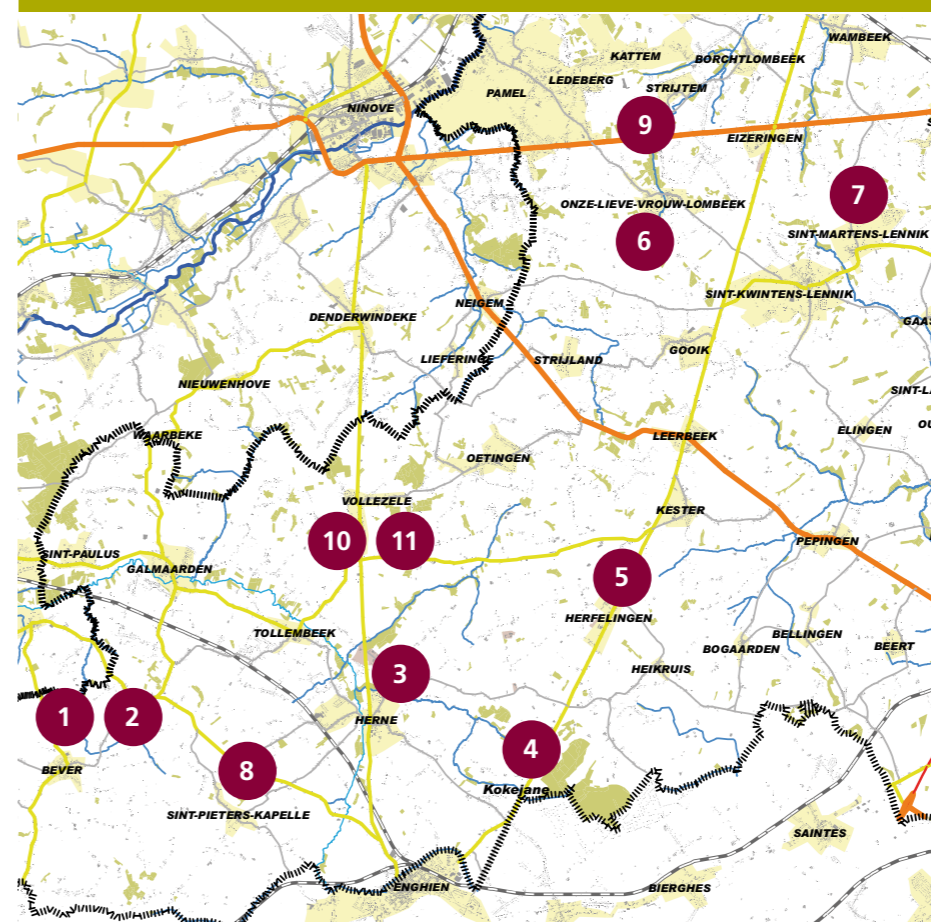
Vaak maken de heiligenbeelden ook deel uit van meubels, zoals preek- en biechtstoelen. Die zijn meestal ook opgesmukt met houtsnijwerk, dat we overigens ook aantreffen op muurlambriseringen en altaren. Opvallend veel kerkmeubilair dateert meestal uit de 17de en de 18de eeuw en draagt het stempel van barok, van één of andere Lodewijkstijl of van het classicisme.

In enkele gevallen is dit meubilair afkomstig van een klooster of een abdij, die door het Oostenrijkse of Franse bewind werd opgeheven. Zo is bijvoorbeeld het hoofdaltaar van de Sint-Pauluskerk in Vollezele afkomstig van de abdij van Ninove. Het is versierd met een schilderij dat door sommige kunstenaars toegeschreven wordt aan Otto van Veen, die op het einde van de 16de eeuw een befaamd atelier leidde in Antwerpen.

Een andere befaamde schilder en beeldhouwer – maar dan wel uit de 19de eeuw – is Constantin Meunier, vooral bekend om zijn later sociaal geïnspireerd artistiek werk. Voor de kerk van Sint-Pieters-Kapelle schilderde hij tussen 1865 en 1870 de veertien staties van de Kruisweg.

Van heel wat schilderijen en beelden is de auteur minder befaamd of zelfs onbekend. Ze zijn daarom echter niet minder interessant. Neem bij uw bezoek rustig de tijd om alles te bekijken. U ontdekt ongetwijfeld enkele inspirerende kunstwerken.

Tenslotte nog even aandacht voor een ander monument in het Pajottenland: het Belgisch trekkpaard. Daarover verneemt u alles in Vollezele, waar een klein museum aan dit rasdier is gewijd.

fiets tip

De monumenten in Bever, Herne, Sint-Pieters-Kapelle en Vollezele bevinden zich op de Markroute, een bewegwijzerde fietsroute van 45 km.

Kaart van deze route tegen 5,00 euro te verkrijgen bij de toeristische diensten of via mediatheek.vlaamsbrabant.be/toerisme

1. Bever | Rosario

Poreel 10A

Meer dan 35 jaar geleden galmden in dit voormalige zusterschooltje, gebouwd in 1830, tijdens de recreatie kinderstemmen in de klasjes en op het speelpleintje. Wanneer de kinderen huiswaarts waren gekeerd, overheerste de stilte: waarschijnlijk enkel onderbroken door het zangofficie in de kapel.

De nonnen hebben reeds lang hun schooltje verlaten en ondertussen is het - althans een deel ervan - omgevormd tot een plek waar men zowel als individuele gast, groep of bedrijf kan verblijven. Er worden tevens cursussen, workshops en concerten georganiseerd. Er is veel veranderd, maar met respect voor het origineel opzet van het gebouw en zijn functie. Zo vervult de kapel wel niet meer haar eredienstfunctie, toch heeft ze haar sacraal karakter niet verloren.

2. Bever | Sint-Martinuskerk

Plaats

Deze laatclassicistische kerk dateert uit 1783 (pas afgewerkt in 1804), is gebouwd door meester-metser Navez en heeft een vrij sobere architectuur. Ze behoort tot het hallentype, waarbij midden- en zijbeuken onder één zadeldak schuil gaan. Ze zijn gescheiden door pilaren in blauwe hardsteen, waarvan de bouwlagen gemarkeerd zijn door plaatsingsmerken: voor de bouwvakkers handig bij de opbouw. Het meeste meubilair, daterend uit de 18de eeuw, is afkomstig uit de in 1794 opgeheven Sint-Adriaansabdij in het nabije Geraardsbergen.

>>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Koorgestoelte met lambrisering en kerkmeesterbanken, versierd met trofeeën, liturgische voorwerpen, muziekinstrumenten en heiligenmedaillons
- Beeld *Sint-Martinus, die zijn mantel deelt met een bedelaar* (replica van 17de-eeuws beeld).
- Preekstoel (18de eeuw).

>> Kapelletjeswandeling (8,2 km).

3. Herne | Sint-Pieter- en Pauluskerk

De kerk ligt dan wel verscholen achter de huizen van de dorpskern, haar forse toren rijst er wel bovenuit. Ze is gebouwd in schilfersteen uit de streek. Haar oorsprong gaat terug naar de 11de-12de eeuw, waarvan ondermeer restanten in de middenbeuk en de zuidelijke zijbeuk overgebleven zijn. Het koor en de onderbouw van de toren zijn 13de-eeuws. Alhoewel, in de loop der eeuwen onderging de kerk heel wat verbouwingen. De meeste daarvan werden tijdens een restauratie in 1923-1924 door architect E. Goethals ongedaan gemaakt en er werden delen aan toegevoegd: aan de noordkant een neogotische zijbeuk met twee kapellen waarin de oude kruisarm werd geïntegreerd; aan de zuidkant een nieuwe sacristie.

>>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Schilderij *Catharina van Bononiën* (17de eeuw).
- Schilderij *Aanbidding van de herders* (17de eeuw).
- Christusbeeld (13de eeuw)

>> Aerebeekwandeling (6,7 km)

4. Herne - Kokejane | Onze-Lieve-Vrouwekerk

Steenweg naar Asse / Kerkplein

Geen gotiek, geen classicisme, geen neogotiek, geen neoromaans. Zoals in heel wat andere nieuwe parochies in Vlaanderen, kozen in 1967 ook de bewoners van het gehucht Kokejane aan de Assesteenweg voor een eigentijds kerkgebouw, een ruimte waarin nauwelijks afstand is tussen het altaar en de genodigden tot de eucharistieviering. De kerk is opgetrokken in beton en baksteen en krijgt door een samenspel van raampartijen veel lichtinval. Architect is Marc Dessauvage, één van de meest prominente kerkenbouwers in Vlaanderen, die de geest van het Tweede Vaticaans Concilie architecturaal wist te vertalen.

>>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Koperen kruisbeeld (1969) van Camille Colruyt.
- Koperen beeld *Onze-Lieve-Vrouw met Kind* (1969) van Camille Colruyt.
- Doopvont van Camille Colruyt.

5. Herfelingen (Herne) | Sint-Niklaaskerk

Deze classicistische kerk, daterend van 1781, heeft een vrij sobere architectuur. Ze is opgetrokken in baksteen met hoekkettingen en vensteromlijstingen in witte natuursteen. Een restauratie in de jaren '70 van de vorige eeuw had toen nog helaas het weggakken van de interieurbepleistering tot gevolg. Tot een heropbouw van de torenspits kwam het niet.

>>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Hoofd- en zijaltaren (midden 18de eeuw); hoofdaltaar afkomstig uit de priorij van Groenedaal.
- Gepolychromeerd beeld *Christus op de koude steen* (begin 16de eeuw).
- Preekstoel in rococostijl (midden 18de eeuw).
- Doopvont (16de eeuw).

6. Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek (Roosdaal) | Onze-Lieve-Vrouwekerk

Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek, ooit een belangrijke bedevaartplaats, bezit een bijzondere dorpskerk. Het vroeggotische gebouw, hoofdzakelijk opgetrokken in de 13de en 14de eeuw, is niet alleen interessant vanuit architecturaal oogpunt. Het is ook rijkelijk voorzien van meubilair en decoratieve kunstwerken: muur-lambrisering, preekstoel, biechtstoelen, orgel, enz. Het pronkstuk is een altaarretabel dat door kunsthistorici wordt beschouwd als een van de grootste en mooiste Brusselse laatgotische retabels. Bezoekersgids ter plaatse te koop tegen 3,00 euro.

>>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Mariaretabel (begin 16de eeuw).
- Beeld *Christus op de koude steen* (eerste helft 16de eeuw).
- Cultusbeeld *Onze-Lieve-Vrouw met Kind* (ca. 1400).
- Preekstoel in Lodewijk XV-stijl (1793).

>>> OPGELET

De kerk van Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek is niet toegankelijk op zondag 19 april, de eerste 'Op een kier'-zondag. Op die dag zijn er doopplechtigheden.

>> Windmolenwandeling (7,5 km).

7. Sint-Martens-Lennik (Lennik) | Sint-Martinuskerk

Op de toren na, staat de kerk van Sint-Martens-Lennik na restauratie er weer als nieuw bij. In de muren van de middenbeuk zijn daardoor aan de buitenkant sporen van romaanse rondboogvensters duidelijk zichtbaar. In oorsprong was dit inderdaad een romaans gebouw, overigens ook te zien aan de architectuur van het koor. Alhoewel, dit is vooral restauratiewerk van 1907, waarbij getracht werd het vermeende oorspronkelijke uitzicht te benaderen. In de 15de eeuw kreeg de kerk een forse gotische toren, later werden schip en kruisbeuk aangepast.

>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Beeld *Sint-Martinus, die zijn mantel deelt met een bedelaar* (16de eeuw).
- Verguld reliekschrijn met gelijkaardig beeld als het vorige (17de eeuw).
- Pilaarschildering met Christusmonogram (16de eeuw).
- Kopie van een verdwenen schilderij *Graflegging van de Zaligmaker* (origineel vaak toegeschreven aan Hugo Van der Goes).

8. Sint-Pieters-Kapelle (Herne) | Sint-Pieterskerk

Dit is een hallenkerk, waarvan de toren in lokale breuksteen uit de tweede helft van de 13de eeuw dateert. Een deel van het koor zou van 1420 dateren en ook het schip zou naar die periode teruggaan. In de tweede helft van de 19de eeuw werd de kerk verbreed, maar de oude zuilen bleven behouden. Deze kerk heeft een rijke aankleding waarin veel houtwerk verwerkt is.

>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Barok hoofdaltaar met 18de-eeuws anoniem schilderij *Het Laatste Avondmaal*.
- Gepolychromeerd beeld *Piëta*, voorbeeld van hoogwaardige volkskunst (15de eeuw).
- Doopvont, versierd met zes kopjes.
- Kruisweg, geschilderd door Constantin Meunier tussen 1865 en 1870.

9. Strijtem (Roosdaal) | Sint-Martinuskerk

1898: omdat Paul Cuyllits, onderpastoor in Elsene bij Brussel, in zijn preken nogal ten strijde was getrokken tegen sociaal conservatieve politici, werd hij 'verbannen' naar het landelijke Strijtem. Hij zou er slechts negen jaar pastoor zijn, maar liet er wel sporen na: meer in het bijzonder in de dorpskerk.

De toren van het neoclassicistische gebouw (einde 19de eeuw) liet hij bekronen met een opvallende bolspits. Hij liet tevens nieuwe glasramen aanbrengen en de muren van het schip bekleden met schilderijen op papier. (Aangetast door schimmels zijn deze schilderijen, in afwachting van restauratie, op dit ogenblik wel verwijderd. Ze zijn tijdens de 'Op een kier'-zondagen wel te bekijken op een pc-scherm). In diverse taferelen van de glasramen zijn nogal wat lokale en andere 'figuren' afgebeeld uit het begin van de vorige eeuw. Zo is er een vagevuurtafereel waarin de toenmalige overste van het Sint-Franciscusklooster en de conservatieve minister Woeste afgebeeld zijn: niemand was immers zeker van een directe plek in de hemel.

>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Brandglasramen van 1901-1903 van kunstglazenier Heinrich Heyden.
- *Pietje de dood slaat het uur, klokmechanisme*.
- Beeld *Sint-Martinus* (18de eeuw).
- Calvariegroep op koorbalk (vermoedelijk 17de eeuw).

>> EXTRA

Luc Van Liedekerke, kerkgids, kruipt elke 'Op een kier'-zondag om 14.30 uur en 16 uur in de huid van pastoor Cuyllits en vertelt met een vleugje humor met welke bezieling deze man zijn kerk een nieuw aanzicht gaf.

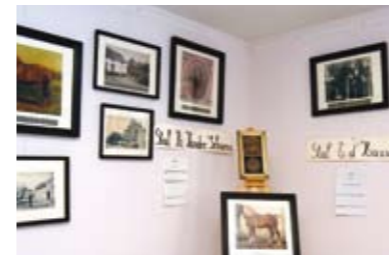
10. Vollezele (Galmaarden) | Sint-Pauluskerk

De huidige kerk werd voltooid in 1766. Opdrachtgever was de abdijs van Vorst bij Brussel, waarvan de parochie afhing. Naar de 18de-eeuwse architectuurmode werd ze gebouwd in classicistische stijl, alhoewel het helmvormige torendak met peerspits nog een vleugje barok verradert. Zoals diverse andere kerken in het Pajottenland heeft ook deze een aankleding gekregen waarin veel houtwerk verwerkt is. Ze bezit tevens enkele fraaie heiligenbeelden.

>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Renaissance hoofdaltaar met schilderij *Calvarie met Maria-Magdalena* (begin 17de eeuw), toegeschreven aan Otto van Veen, leermeester van Rubens.
- Zijaltaar met schilderij *Bekering van Paulus* (tweede helft 17de eeuw).
- Preekstoel in Lodewijk XV-stijl (ca. 1777).

>> Walgraevewandeling (7 km).

11. Vollezele (Galmaarden) | Museum van het Belgisch Trekpaard *Oudstrijdersplein*

Vollezele was in de eerste helft van de 20ste eeuw één van de belangrijkste fokcentra van het Belgisch trekpaard, toen bekend als de beste 4 x 4 in 'paardenkracht'. De uit Appelterre afkomstige Remy Vander Schueren, die in 1876 in Vollezele met een paardenfokkerij begon, ligt aan de oorsprong van dit verhaal. De Vollezeelse paardenfokkerijen voerden weldra hun dieren uit over heel Europa en.. de Verenigde Staten van Amerika.

Na de Tweede Wereldoorlog werd het trekpaard echter steeds meer vervangen door de tractor, meteen ook het einde van de paardenfokkerij in Vollezele.

Behalve de voormalige stoeterijen in Vollezele, bleef ook heel wat 'roerend erfgoed' bewaard: foto's van prijsdieren, van hoog bezoek aan de stoeterijen, paardengetuig, stamboeken, enz....

Die documenten worden bewaard en zijn te bekijken in het voormalig gemeentehuis(je) van Vollezele. U kunt er tevens kijken naar een korte filmvoorstelling over het trekpaard.

>> Walgraevewandeling (7 km).

Parken en kapellen

In het noordwestelijk gedeelte van de Groene Gordel, dat bekend staat als 'De Brabantse Kouters', kunt u dit jaar ook 'verborgen erfgoed' ontdekken.

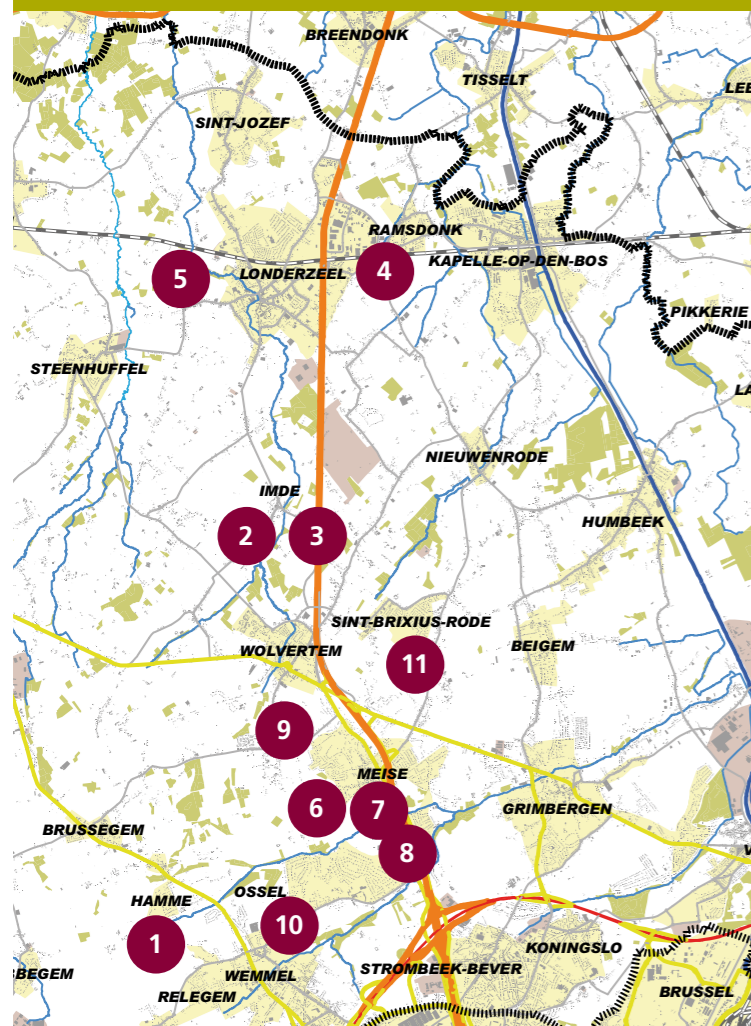
Misschien vindt u het dan wel vreemd om in deze context uit te pakken met de Nationale Plantentuin van België in Meise. Dit uitgestrekte kasteelpark en zijn Plantenpaleis – 10 000 m² serres – komt inderdaad geregeld in de actualiteit en wordt jaarlijks door meer dan 100 000 belangstellenden bezocht. Maar weet u ook dat hier heel wat wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd wordt? Neen? Dan biedt 'Op een kier' u de gelegenheid om ook met dat werkingsaspect van de Plantentuin kennis te maken.

Met 'Op een kier' krijgt u ook de kans om het kasteelpark Drijtoren in Londerzeel te ontdekken, dit dankzij de medewerking van de eigenaar en de gidsen van Natuurpunt.

In Meise, Merchtem en Londerzeel, drie gemeenten uit 'De Brabantse Kouters' die door de provincie uitgenodigd werden tot deelname aan het 'Op een kier'-project, reageerden heel wat kerkbesturen positief op dit voorstel.

Vandaar het redelijk groot aantal kerken en kapellen dat u kunt bezoeken, sommige bezitten een aparte charme, anderen een toch wat bijzonder kunstpatrimonium. Meestal gaan beide overigens samen. Ongetwijfeld wordt u gecharmeerd door de landelijke omgeving van de kerkjes van Hamme, Ossel of Imde.

Tijdens uw kerken- en kapellentocht ontdekt u enkele opvallende kunstwerken: de abstracte glasramen die kunstglazenier Joost Caen in 2005 ontwierp voor de kerk van Sint-Brixius-Rode, een ontroerend beeld van de gekruisigde Christus in de Calvariebergkapel in Londerzeel en 16de-eeuwse muurschilderingen in de Sint-Martinuskerk van Meise. Misschien kunt u daar wel uw zondagstrip door het Koutergebied afsluiten. Meteen kunt u ook een beiaardconcert meepikken. Elke 'Op een kier'-zondag van 18 tot 19 uur wordt daar immers de beiaard bespeeld.

**fiets
tip**

Alle monumenten bevinden zich op het fietsknooppuntennetwerk Brabantse Kouters dat door Toerisme Vlaams-Brabant werd uitgestippeld en bewegwijzerd. Kaart van dit netwerk tegen 5,00 euro te verkrijgen bij de toeristische diensten of via mediatheek.vlaamsbrabant.be/toerisme (fietskaart pas beschikbaar vanaf 10 mei!!)

1. Hamme (Merchtem) | Sint-Gudulakerk

Lindestraat

Volgens de overlevering zou de heilige Gudula of Goedele in Hamme rond 700 geleefd hebben en begraven zijn. De huidige kerk is de derde in de rij: de eerste was van hout, de tweede, van rond 1200, was veel groter dan de huidige zandstenen kerk, die onder pastoor Gijsen in 1680 grotendeels haar huidige vorm kreeg. Vandaar de architectuurelementen in verschillende stijlen. De restauratie van 1964-1965 veranderde het interieur sterk. Een nieuwe restauratie komt er aan.

>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Marmeren beeld *Onze-Lieve-Vrouw met Kind* (17de eeuw).
- Fraaie grafstenen (17de eeuw).
- Gebrandschilderd raam *Sint-Goedele*.
- Beeld *Sint-Martinus, die zijn mantel deelt met een bedelaar* (einde 16de eeuw).

>> OPGELET

De kerk van Hamme is niet toegankelijk op zondag 17 mei, de tweede 'Op een kier'-zondag.

2. Imde (Meise) | Sint-Kwintenskerk

Drijpikkelstraat

Reeds in de 12de eeuw was er sprake van een "altare Immechiaie" of altaar te Imde. De huidige eenbeukige kerk, in neoclassicistische stijl, dateert echter van 1840.

>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Neoclassicistisch altaar met 18de-eeuws schilderij *Marteldood van Sint-Kwinten*.
- Preekstoel (1780).
- Glasramen met afbeeldingen van Brabantse heiligen.

3. Imde (Meise) | Boskapel

Dreef vanaf de Vier Eikenstraat / kapel aangegeven door een wegwijzer

Deze barokke bedevaartkapel, door haar ligging bekend als Boskapel, maar toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw der Kranken, dateert van 1707. Ze werd gebouwd met mecenaat van de prins Turn en Taxis, die het nabije kasteel bewoonde. Zijn wapenschild prijkt op de fraaie pilastergevel. Het oudere kapelletje van 1695 – achter het koor – kreeg de functie van sacristie.

>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Zeven Smartenschilderijen (18de eeuw), verwerkt in een decoratieve koorwand.
- Zijaltaren in Lodewijk XV-stijl (18de eeuw).

>> EXTRA

Op zondag 21 juni heeft in de kapel om 15 uur een orgel- en liedrecital plaats door Paul Van Den Brande (orgel) en Rita Maes (zang). Aanvullend vertelt de organist over het uitzonderlijke 18de-eeuws kasteelorgel dat zich in de kapel bevindt.

>> Beemdenwandeling (5 km).

4. Londerzeel | Calvariebergkapel

Hoek Bergkapelstraat / Bergstraat

Laatgotische kapel in bak- en kalkzandsteen, gebouwd ca. 1525 en op het einde van de 18de eeuw vergroot. Het dak van het hoofdgedeelte is bekroond met een lantaarntorentje. De kapel werd opgericht door de toenmalige pastoor Matthias Van Steenberghe als herinnering aan zijn bedevaart naar de Heilig Grafkerk in Jeruzalem. Ze bestond aanvankelijk uit twee verdiepingen: het onderste gedeelte ingericht als H. Graf, het bovenste als eigenlijke kapelruimte met altaar, waarvan de zoldering in de 18de eeuw een stucplafond kreeg. De kapel vormde het eindpunt van een kruisweg die vertrok aan de kerk van Londerzeel. Door de aanleg van de A12-autoweg en woonwijken werden de kapelletjes, waarop in halfverheven beeldhouwwerk de kruiswegstaties afgebeeld zijn, in 1991 gerestaureerd en gehergroepeerd in de buurt van de kapel.

5. Londerzeel | Kasteelpark Drijtoren

Drietorenstraat 41

Privépark, aangelegd rond het classicistische kasteel Drijtoren dat dateert van 1786. Het park met oude slotgrachten en vijvers is grotendeels aangelegd in Engelse landschapsstijl. Het park telt diverse exotische bomen, door de eigenaars meegebracht van hun reizen. Ook de 'wilde' natuur van de streek heeft hier ont-plooiingskansen: verleden jaar werd hier een voor ons land nieuwe paddenstoel, de zwarte amaniet, ontdekt.

>>> RONDLEIDINGEN

Het park kan in beperkte groep bezocht worden o.l.v. een Natuurpunt-gids op de 'Op een kier'-zondagen 17 april, 17 mei en 19 juli om 14 uur en om 16 uur. De rondleiding, 2 km lang, duurt ongeveer 1 uur. Vooraf reserveren is verplicht. Dat kan tot 16 uur de donderdag, voorafgaand aan de bezoekdag, via telefoonnummer 052-31 94 64 van de gemeentelijke dienst cultuur van Londerzeel of e-mail: cultuur@londerzeel.be

>>> OPGELET

Het park is niet voor bezoek toegankelijk op zondag 21 juni.

6. Meise | voormalige pastorie

Brusselsesteenweg 44

Tegenover de kerk bevindt zich, gescheiden door de voormalige hoofdstraat van het dorp, een mooi gebouw in bak- en zandsteenstijl, gebouwd in de 17de eeuw en in de loop van de daaropvolgende eeuw uitgebreid met een vleugel. Oorspronkelijk was dit de pastorie van de Sint-Martinusparochie, bediend door de norbertijnerabdij van Grimbergen. In de 20ste eeuw was er het gemeentehuis gevestigd. Behalve door de verzorgde architectuur valt ook enig prestige af te lezen uit de decoratie van de 'pronkkamer'.

>>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Schouwmantel met ingewerkte schilderij van Maria.
- Drie landschapsschilderijen, waaronder een gezicht op het dorpscentrum van Meise (18de eeuw).

7. Meise | Sint-Martinuskerk

Brusselsesteenweg

Haar oorsprong mag dan wel enkele eeuwen ouder zijn, zoals ze er nu bijstaat dateert de kerk hoofdzakelijk uit de 16de en het begin van de 17de eeuw. Op de vroeggotische toren na: die werd waarschijnlijk opgetrokken in het midden van de 13de eeuw. Restauraties achteraf hadden tot gevolg dat hier en daar wijzigingen plaats hadden: bv. een neogotisch portaal in de toren, een verlenging van de zijbeuken. In de toren hangt een beiaard van 56 klokken. Hij vervangt een andere beiaard, waarvan de klokken op het pleintje voor de bibliotheek opgesteld zijn.

>>> ZEKER TE BEKIJKEN

- 16de-eeuwse muurschilderingen, gerestaureerd in de 19de eeuw. In de noordelijke kruisbeuk: *Dood van Maria, Annunciatie, Aanbidding van de herders*. In de zuidelijke kruisbeuk: *Het Laatste Oordeel, Beking van de H. Hubertus, H. Martinus die zijn mantel deelt met een bedelaar*.
- Barok schilderij *Aanbidding der wijzen* van Theodoor Boeyermans (tweede helft 17de eeuw).

>>> EXTRA

Elke 'Op een kier'-zondag geeft beiaardier Eddy Mariën – of een gastbeiaardier – van 18 tot 19 uur een beiaardconcert. In de buurt van de kerk bevinden zich 'luisterbanken'. In juni en augustus wordt de beiaard er elke zondag bespeeld.

>>> d'Hoogvorstwandeling (10 km).

8. Meise | Nationale Plantentuin van België - Achter de schermen

Nieuwelaan 38

De Plantentuin in Meise – en dat is misschien minder bekend of 'verborgen' – is niet alleen een 'showroom' van planten en bomen uit de hele wereld. Hier wordt ook aan wetenschappelijk botanisch onderzoek gedaan, zeer belangrijk voor de bescherming van plantensoorten. Met dat wetenschappelijke aspect kunt u kennis maken tijdens de rondleiding 'Achter de schermen'. Daarbij bezoekt u het Herbarium, met bijna 4 miljoen specimens. U krijgt exclusieve toegang tot de onderzoeksverzamelingen van levende planten en u komt te weten hoe de Plantentuin erin geslaagd is om de verdwenen Ardense dravik weer tot leven te wekken.

>>> RONDLEIDINGEN

De 'Op een kier'-zondagen bieden u de kans om aan zo'n wandeling deel te nemen. Ze duurt 1.30 uur. Met uw deelnemingsticket – 4 euro – heeft u uiteraard ook toegang tot de hele Plantentuin: serres, tuinen en tentoonstellingen inbegrepen. U moet wel vooraf reserveren bij de Nationale Plantentuin in Meise via: telefoon 02-260 09 70 of e-mailadres: info@br.fgov.be. Reserveren kan tot de vrijdag 15.30 uur, voorafgaand aan de betrokken 'Op een kier'-zondag.

9. Oppem (Meise) | Sint-Stefanuskerk

Oppemkerkstraat

Deze kleine plattelandskerk bestaat uit een éénbeukig schip uit de 17de eeuw, gevat tussen een ingebouwde westertoren en een koor die zo'n honderd jaar ouder zijn. Ze onderging wel enkele wijzigingen in de 18de eeuw. De 17de- en 18de-eeuwse aankleding – altaren en meubilair in barok en Lodewijk XV-stijl – is voor zo'n kleine bidplaats wel bijzonder rijk.

>>> ZEKER TE BEKIJKEN

- Hoofd- en zijaltaren (18de eeuw).
- Preekstoel (eerste helft 18de eeuw).
- Schilderij *Marteldood van de H. Stefanus* (17de eeuw).

10. Ossel (Merchtem) | Sint-Jan-de-Doperkerk

Kasteelstraat

Het gelijkvloers van de toren klimt op tot omstreeks 1300, het bovenste deel werd (her)opgebouwd, wanneer in de loop van de 16de en het begin van de 17de eeuw een nieuw driebeuk schip en koor werden opgericht. De gotische architectuur van het schip is alleen in het interieur te zien, want de zijbeuken werden in 1778-1779 verbreed, verhoogd en onder één dak gebracht met de middenbeuk.

>> ZEKER TE BEKIJKEN:

- Laatabarok hoofdaltaar en classicistische zijaltaren (18de eeuw).
- Classicistische lambrisering en biechtstoelen.

>> Foeksenboswandeling (7,5 km).

11. Sint-Brixius-Rode (Meise) | Sint-Brixiuskerk

's Heerenstraat

Een gedenksteen, aangebracht in de westgevel na een restauratie, schetst in één zin de bouwgeschiedenis: 'Kerk Gebouwd in den XIII eeuw / Vergroot In den XV en XVII eeuwen / Herstel in 1907 .....'. Ondertussen is ze reeds een tweede keer gerestaureerd. Het silhouet vertoont een gevarieerd dakenspel te danken aan een ingesnoerde torenspits, kapelgevels en aan het koor toegevoegde zijkapellen. Ook deze kerk bezit een rijk aangekleed interieur. Recent werd de kerk verrijkt met negen hedendaagse glasramen, ontworpen door Joost Caen en met als thema 'Verbondenheid en Dialoog' - 'Kijk ik sluit een nieuw verbond met u' (Ex.34-10).

>> ZEKER TE BEKIJKEN:

- Lambrisering, versierd met apostelmedaillons (tweede helft 18de eeuw).
- Beeld *Onze-Lieve-Vrouw met Kind* (16de eeuw).
- Schilderij *Bloemenwonder bij het lege graf* (eerste helft 17de eeuw).
- Biechtstoel (tweede helft 17de eeuw).
- Reeks van negen glasramen van Joost Caen.

>> EXTRA

Op zondag 17 mei geeft het Brixiuskoor uw bezoek aan de kerk een muzikale omlijsting. Vanaf 14 uur is er om het uur een miniconcert.

OVERZICHT VAN DE OPENINGSUREN PER MONUMENT

open van 14 tot 18 uur   niet toegankelijk
 open van 16 tot 18 uur   Vooraf reserveren verplicht.

Colofon: Redactie: dienst cultuur, provincie Vlaams-Brabant / Vormgeving: grafische cel, provincie Vlaams-Brabant / Cartografie: Transportnetwerk (NAVTEQ GIS-Vlaanderen), versie 2007.3. * Digitale topografische kaarten (TOP10V), Nationaal geografisch instituut * Vlaamse Hydrografische Atlas, versie 590, toestand 10 april 2008, Vlaamse Milieumaatschappij - afdeling Operationeel Waterbeheer. * Bosreferentiaal, 2001, MVG - Departement LNE (Leefmilieu, Natuur en energie), Agentschap voor Natuur en Bos. / Foto's: Erfgoedste Tienen - Harry Spelmans (8/1), (11/1), (11/2), 11/3) Gemeente Bertem (4/1), Gemeente Linter (10/1), (10/2), (10/3) Gemeente Glabbeek (12/3) Gemeente Merchtem (19/1) Jens Bruneel (20/2) Kerkfabriek Sint-Brixius-Rode (18) Kerkfabriek Imde (19/2, (19/3), (19/4) Kerkfabriek Oppem (21/4) Lander Loeckx (cover), (5/3) Nationale Plantentuin (21/2), (21/2) Provincie Vlaams-Brabant - dienst cultuur (5/1), (8/3), (9/1), (9/2), (9/3), (9/4), 12/1), 14/2), 14/3), 15/1), (15/2), (16/1), 16/2), (16/3), (17/1), (20/1), (20/3) / Provincie Vlaams-Brabant (5/2), (17/2), (17/3), (17/4) / Provincie Vlaams-Brabant - dienst cultuur - Stefan Dewickere (7/1), Rosario (14/1) / Toerisme Vlaams-Brabant (12/2) / UPC Sint-Kamillus (7/1), (7/2) / Vioe (4/2), (8/2), (8/4), (15/6), (21/1) D:2009/8495/08 / V.U.: Marc Collier, provinciegriffier, Provincieplein 1, 3010 Leuven

MONUMENT	19 april	17 mei	21 juni	19 juli
De valleien van Voer en Dijle ten zuidwesten van Leuven				
Bertem				
Sint-Pieterskerk / Bertem				
Sint-Bartholomeuskerk / Korbeek-Dijle				
Sint-Lambertuskerk / Leefdaal				
Sint-Veronakapel / Leefdaal				
Tervuren				
Sint-Pauluskerk / Vossem				
Sint-Catharinakerk / Duisburg				
De streek tussen Velpe en Gete				
Bierbeek				
Sint-Hilariuskerk				
Universitair psychiatrisch centrum Sint-Kamillus				
Boutersem				
Onze-Lieve-Vrouwekerk / Vertrijk				
Kasteelpark Kwabeek / Vertrijk				
Glabbeek				
Sint-Catharinakerk / Zuurbemde				
Hoegaarden				
Sint-Gorgoniuskerk / Hoegaarden				
Sint-Rochuskapel / Hoegaarden				
Voormalige orangerie Sint-Janscollege / Meldert				
Sint-Ermelindiskapel / Meldert				
Landen				
Sint-Maria-Magdalenerkerk / Neerlanden				
Linter				
Sint-Pieterskerk / Orsmaal				
Hof ten Steen / Orsmaal				
'Tegelmuuseum' / Orsmaal				
Tienen				
Sint-Germanustoren / Tienen				
Kapel Onze-Lieve-Vrouw ten Steen / Grimde				
Pajottenland				
Bever				
Rosario				
Sint-Martinuskerk				
Galmaarden				
Sint-Pauluskerk / Vollezele				
Museum van het Belgisch trekpaard / Vollezele				
Herne				
Sint-Pieter- en Pauluskerk / Herne				
Onze-Lieve-Vrouwekerk / Kokajane				
Sint-Niklaaskerk / Herfelingen				
Sint-Pieterskerk / Sint-Pieters-Kapelle				
Lennik				
Sint-Martinuskerk / Sint-Martens-Lennik				
Roosdaal				
Onze-Lieve-Vrouwekerk / O.-L.-Vrouw-Lombeek				
Sint-Martinuskerk / Strijtem				
De Brabantse Kouters				
Londerzeel				
Calvariebergkapel / Londerzeel				
Kasteelpark Drijtoren / Londerzeel				
Meise				
Sint-Martinuskerk / Meise				
Voormalige pastorie / Meise				
Nationale Plantentuin van België / Meise				
Sint- Kwintenskerk / Imde				
Boskapel / Imde				
Sint-Stefanuskerk / Oppem				
Sint-Brixiuskerk / Sint-Brixius-Rode				
Merchtem				
Sint-Gudulakerk / Hamme				
Sint-Jan-de-Doperkerk / Ossel				

Het verhaal van de gotiek

Onder deze titel heeft de provincie Vlaams-Brabant een reeks van zes regionale themabrochures uitgegeven. Elk ervan laat u telkens kennismaken met de meest interessante gotische gebouwen en laat-middeleeuwse sites in een bepaalde regio. Behalve hun bouwverhaal worden ook de omstandigheden belicht waarin de gebouwen werden opgericht en de functies die ze vervulden. Vaak komt daarmee een aspect uit de middeleeuwse maatschappij tot leven. Weet ook dat elke brochure rijkelijk geïllustreerd is.

Hierna volgt een kort overzicht van de inhoud van de brochures.

HET VERHAAL VAN DE GOTIEK IN VILVOORDE EN OMGEVING

Deze brochure is opgebouwd rond Vilvoorde en directe omgeving, waar enkele merkwaardige gotische gebouwen tot stand zijn gekomen, zowel uit de kerkelijke als burgerlijke architectuur. Het gaat om de kerken van O.-L.-Vrouw van Goede Hoop te Vilvoorde, Sint-Martinus te Zaventem en Sint-Catharina te Diegem. Vlakbij laatstgenoemde kerk staat ook een poortdonjon. In de brochure wordt ook even halt gehouden bij het Hamkasteel in Steenokkerzeel en de ruïne van het Prinsenkasteel in Grimbergen

Auteurs: Anna Bergmans, Frans Doperé, Jaak Ockeley.

De brochure telt 36 blz. en kost 4 euro.

HET VERHAAL VAN DE GOTIEK IN DE DEMERVALLEI.

In deze brochure is bouwen in ijzerzandsteen één van de hoofdthema's.

Na een inleiding over het ontstaan, de samenstelling, de ontginning en de bewerking van de steen wordt u uitgenodigd voor een tocht langsheen de meest markante gotische gebouwen in de streek van Aarschot en Diest en kunt u kennis maken met het werk van verschillende middeleeuwse bouwmeesters. Speciale aandacht gaat naar de donjon, waarvan de Demerstreek er nog een drietal rijk is.

Auteurs: Frans Doperé, Jan Klinckaert, Bart Minnen, Michel Van der Eycken.

De brochure telt 40 blz. en kost 4 euro.

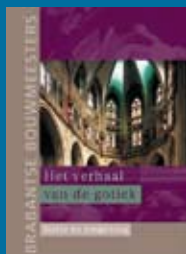

HET VERHAAL VAN DE GOTIEK IN DE GETESTREEK.

De O.-L.-Vrouw-ten-Poelkerk, de ruïne van de Begijnhofkerk en de Sint-Germinuskerk in Tienen, de Sint-Genovevakerk in Oplinter, de Kerk van de Heilige Zaligmaker in Hakendover, het stadhuis en de Sint-Leonarduskerk in Zoutleeuw, dat zijn de monumenten waarvan de middeleeuwse bouwverhalen aan bod komen in deze brochure. Veel aandacht gaat daarbij naar de lokale bouwmaterialen: Gobertangesteent en kwartsiet van Tienen. Een andere rode draad in de gids zijn de diverse altaarretabels, van gotische tot neogotische, in verschillende van deze kerken.

Auteurs: Marjan Buyle, Frans Doperé, Staf Thomas, Raymond Van Uytven.

De brochure telt 52 blz. en kost 4 euro.

HET VERHAAL VAN DE GOTIEK IN HALLE EN OMGEVING

In Halle en omgeving bevinden zich drie belangrijke gotische kerken: de Sint-Martinuskerk in het stadje zelf, de Onze-Lieve-Vrouwekerk in Alsemberg en de kerk van Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek.

Alle drie waren of zijn het nog steeds mariale bedevaartplaatsen. Vandaar ook dat in de brochure aandacht besteed wordt aan dit religieuze fenomeen. Het hoofdaccent blijft echter liggen bij de architectuur van de gebouwen en bij de gotische kunstwerken die ze herbergen.

De middeleeuwse grenssituatie leidde in deze streek ook tot de bouw van de kastelen van Beersel en Gaasbeek. Van dat laatste gaat de oorsprong al terug tot de 13de eeuw.

Auteurs: Karel Breda, Bert Cardon, Frans Doperé, Marcel Franssens, Jozef Lamberts, Bert Van Kerckhove, Linda Van Santvoort, Luc Verpoest.

De brochure telt 48 blz. en kost 4 euro.

HET VERHAAL VAN DE GOTIEK IN LEUVEN

Leuven, de gotische stad bij uitstek in Vlaams-Brabant, biedt een rijke waaier aan gebouwen en kunst uit de late Middeleeuwen. Er vallen heel wat monumenten te ontdekken: het stadhuis, de Sint-Pieterskerk, de Sint-Geertruikerk, de Begijnhofkerk, de Sint-Kwintenskerk, de Predikherenkerk, de Gasthuiskapel en de Iakenhal. Naast hun bouwgeschiedenis wordt in de brochure ook veel aandacht besteed aan de historische context waarin ze opgericht werden.

Auteurs: Anna Bergmans, Marjan Buyle, Thomas Coomans, Frans Doperé, Alfonsine Maesschalk, Veronique Vandekerchove, Raymond Van Uytven, Luc Verpoest, Jos Viane.

De brochure telt 56 blz. en kost 4 euro.

HET VERHAAL VAN DE GOTIEK IN DE GROENE GORDEL

In deze brochure worden een aantal kleinere, maar daarom niet minder interessante gotische gebouwen voorgesteld. Behalve de Sint-Martinuskerk van Asse zijn alle andere monumenten uit deze brochure geclusterd in respectievelijk twee wandelingen en een fietstocht.

Een eerste wandeling, die in twee delen kan opgesplitst worden, situeert zich in de Brabantse Kouters en verbindt het kasteel van Bouchout en de kerken van Meise, Brussegem, Ossel en Kobbegem.

Een tweede wandeling leidt door het bosrijke Dijleland van Tervuren over Duisburg en Huldenberg naar Overijse. In het Pajottenland tenslotte fungeert de Bruegelroute vanuit Sint-Anna-Pede als leidraad voor een gotiektocht doorheen Sint-Martens-Bodegem, Ternat, Sint-Kwintens en Sint-Martens-Lennik, Gaasbeek en Sint-Pieters-Leeuw.

Auteurs: Anna Bergmans, Alain Bruyndonckx, Frans Doperé, Ingo Luybaert, Jaak Ockeley, Stephan Van Bellingen, Bert Van Kerckhove, Maurits Wynants.

De brochure telt 64 blz. en kost 4 euro.

De brochures zijn te koop tegen 4 euro per exemplaar (+ 1,50 euro verzendingskosten) bij Toerisme Vlaams-Brabant, Provincieplein 1, 3010 Leuven - 016-26 76 20 - via <http://mediatheek.vlaamsbrabant.be/toerisme>